

EKOLOGIK TA'LIM - TARBIYADA EKOLOGIK SANALARNING AHAMIYATI

*Masharipov Adamboy Atanazarovich
Urganch davlat universiteti dotsenti.*

*Yakupboyeva Ro'za Kopalboyevna
Urganch davlat universiteti talabasi.*

Annotatsiya. Ushbu maqolada Ekologik ta'lim-tarbiyada ekologik sanalar, ularning kelib chiqishi, tarixi, ekologik sanalar bilan bog'liq ma'lumotlar, hamda ekologik sanalar taqvim, uning modelini ishlab chiqish, undan foydalanish haqida fikr yuritiladi. Shuningdek, o'quvchi yoshlar ta'lim-tarbiyasida hamda ularning bo'sh vaqtlarini mazmunli o'tkazishda ekologik sanalarning ahamiyati va ular bilan bog'liq ma'lumotlar keltirilgan. Bundan tashqari ekologik sanalar mavjud ekologik muammolarni bartaraf etishda jamoatchilikning rolini oshirish hamda ayrim, e'tibordan chetda qolgan tabiiy resurslar va ekologik omillarga urg'u berishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: ekologik ta'lim, ekologik tarbiya, tadbirlar, ekologiya, ekologik madaniyat, ekologik sana, taqvim, ekologik muammo.

ECOLOGICAL EDUCATION - THE SIGNIFICANCE OF ECOLOGICAL DATES IN EDUCATION

*Masharipov Adamboy Atanazarovich
Associate Professor of Urganch State University.*

*Yakupboyeva Roza Kopalboyevna
Student of Urganch State University*

Abstract. This article examines environmental dates in environmental education, their origins, history, information associated with environmental dates, as well as the environmental calendar; the development of its model and its use. The importance of environmental dates in the education of students and the meaningful use of their free time and information related to them is also presented. In addition, environmental dates are aimed at increasing the role of the public in solving existing environmental problems and focusing attention on some neglected natural resources and environmental factors.

Key words: environmental education, environmental education, events, ecology, environmental culture, environmental date, calendar, environmental problem.

ЭКОЛОГИЧЕСКОЕ ОБРАЗОВАНИЕ - ЗНАЧЕНИЕ ЭКОЛОГИЧЕСКИХ ДАТ В ОБРАЗОВАНИИ

*Машарипов Адамбой Атаназарович
доцент Ургенчского государственного университета.*

*Якупбоева Роза Копалбоевна
студентка Ургенчского государственного университета.*

Аннотация. В данной статье рассматриваются экологические даты в экологическом образовании, их происхождение, история, информация, связанная с экологическими датами, а также календарь экологических дат, разработка его модели и его использование. Также представлена важность экологических дат в воспитании студенческой молодежи и осмысленном проведении ими свободного времени и информации, связанной с ними. Кроме того, экологические даты направлены на повышение роли общественности в решении существующих экологических проблем и акцентирование внимания на некоторых забытых природных ресурсах и экологических факторах.

Ключевые слова: экологическое образование, экологическое образование, мероприятия, экология, экологическая культура, экологическая дата, календарь, экологическая проблема.

Kirish. Ma'lumki, bugungi kunda Ona sayyoramiz inson faoliyati tufayli ekologik halokat yoqasida turibdi. Vaziyat shu darajaga borib yetmoqdaki, har yili bioxilma-xillikka putur yetib, ekologik tizimlar yomonlashmoqda. Agar hozir keskin choralar ko'rilmasa, keyingi avlodlar yashashi uchun tabiiy ekologik toza hududlar qolmasligi mumkin. Dunyo olimlarining e'tibori tabiat muhofazasiga qaratilib, qonunchilik darajasida chora-tadbirlar ko'rilmogda. Ammo fuqarolarning ekologik madaniyatining yetishmasligi mavjud vaziyatni muammoligicha qoldirmogda.

Ekologik madaniyat – bu tabiat haqidagi bilim, ong, idrok, savodxonlik, intellektual salohiyat va uni amalda qo'llay bilish faoliyati, atrof–muhitga nisbatan faoliyatning yuksak ko'rsatkichi, ongli va ma'suliyatli yondashuvdir.

Jamiyatning iqtisodiy rivojlanish darajasi qanchalik yuqori bo'lsa, uning tabiatga ta'sir etish darajasi ham shunchalik ko'p bo'lar ekan. Aholi sonining tez o'sib borishi natijasida ekologik muammolar ham ko'payib bormogda. Ayniqsa, yer, suv, energetika, oziq-ovqat bilan ta'minlash haqidagi muammolar global ekologik muammolariga aylanib bormogda.

Ekologik muammolarning ilmiy, iqtisodiy, texnik, gigienik, yuridik, estetik, pedagogik kabi yo'nalishlari mavjud. Bu yo'nalishlar ichidan pedagogik yo'nalish muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki ekologik muammolar inson faoliyati natijasida kelib chiqadi.

Ekologik ta'lim deganda o'quvchilarga berilishi lozim bo'lgan tabiat bilan inson orasidagi munosabatlarni ifodalovchi bilimlar tizimi tushuniladi. Ekologik tarbiya esa insonning atrof-muhitga nisbatan munosabatini tarbiyalashdir.

Ekologik ta'lim-tarbiyaning asosiy vazifa va maqsadlari insonni tabiat bilan va unda sodir bo'layotgan voqealar bilan qiziqtirish, inson, tabiat o'rtasidagi muammolarning kelib chiqish sabablarini aniqlash, yechish yo'llari, chora-tadbirlarini topish yetarli ekologik bilimlarga ega bo'lgan holda atrof muhit muhofazasini amalga oshirishdir [5].

Ekologik ma'naviyatli shaxs tabiatdagi obyekt va hodisalarni qiyoslay olishi, ongli tushunchalar hosil qilishi, tabiatga munosabatni oldindan rejalashtirishi, atrof-muhitdagi o'zgarishlarga nisbatan ziyarak bo'lishi, tabiatga qiziquvchan bo'lishi, tabiat go'zalligini his eta olishi, tabiatni muhofaza qilishda qat'iyatli bo'lishi, tabiatga zarar yetkazmaslik, boshlangan ishni oxirigacha yetkazishi, atrof-muhit muhofazasida tashabbus ko'rsatishi, tabiatni asrash uchun yangi g'oyalar, ekologik bilimlarni targ'ib qilishi, ijtimoiy foydali mehnatga havas hissini shakllantirishi, mehnat malakalarini egallashi, o'z-o'zini nazorat qila olishi, tabiat bilan munosabatga kirishish va undagi faoliyatda me'yor darajasini belgilashni bila olishi, vatanparvarlik, ona tabiatga mehr-muxabbat hissiyotiga ega bo'lishi, o'zi yashab turgan uy, mahalla, shahar tabiatini sevishi, undan g'ururlanishi, uni ardoqlashi lozim, tabiat boyliklaridan bugungi va kelajak avlodlar ehtiyojlarini qondirishni hisobga olgan holda barqaror foydalana olishi, atrof - muhitni obod qilishga intilish, uni ozoda va xushmanzara holda saqlashi, tabiatni asrab-avaylashda, tabiat boyliklarini maqsadli ishlatishda jonbozlik namoyon eta olishi, atrof - muhit, obyekt va boshqa narsa-hodisalarga ehtiyotkorona munosabatda bo'lishi, o'zining ekologik bilimlarini muntazam ravishda tabiatni asrab-avaylashga oid qadriyatlarimizga tatbiq qilishi lozim [4].

O'quvchilarga ekologik tarbiyani singdirishning ilmiy-nazariy jihatlarini tadqiq etgan holda amaliy - tarixiy bilimlar tizimi bilan uzviy bog'liqligini ta'kidlash zarur. Bu yondashuv pedagogikada ekologik madaniyatni shakllantirishning zamini bo'lib xizmat qilgan holda, ekologik ta'lim konsepsiyasiga muvofiq tabiat bilan o'zaro munosabatlarni muvaffaqiyatli ravishda o'zlashtirishga imkon bergan holda «Ekologik tarbiya» omilining tarkibiy qismi bo'lib hisoblanadi.

Bu borada ekologik sanalarning o'rni beqiyos bo'lib, unda eng muhim bayramlar va unutilmas sanalar mavjud. Bu ekologik muammolar haqida o'ylash va ularni hal qilishga qaratilgan harakatning bir turi bo'lib, har yili ekologik sanalar ro'yxati kengayib borar ekan, bu aholining ekologik madaniyatini rivojlantirish uchun to'g'ri yo'l ekanligini ko'rsatadi.

Qadim zamonlarda ham odamlar vaqtni qanday aniqlash, qaysi kun, oy, yil ekanligini bilishga qiziqqanlar va biz taqvim bo'yicha yashashga o'rganib qolganmiz. Shunday qilib, ekologik sanalardan iborat ekologik taqvim mavjud ekologik muammoli masalalarga e'tiborni qaratish va mamlakatning ekologik xavfsizligi holatini yaxshilashdan iborat.

Darhaqiqat, ekologik sanalar har yili ekologik ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar o'tkazishga sabab bo'lib, mamlakatning barcha hududlarida turli tadbirlar (uchrashuv va konferensiyalar, seminar va treninglar, tanlov va forumlar ekoaksiyalar hamda hasharlar) bo'lib o'tadi va minglab ko'ngillilarni o'z atrofida birlashtiradigan muhim voqealarga sabab bo'ladi.

Tadqiqotning dolzarbligi zamonaviy davrda ekologik ta'limni rivojlantirish o'quvchilar ta'lim-tarbiyasida juda katta hamiyatga ega bo'lib, bu borada ekologik sanalarni kengroq o'rganish, tadqiq qilish, ma'lumotlar jamlashni taqozo etadi.

Tadqiqotning maqsadi: ekologik ta'lim-tarbiyada ekologik sanalarning ahamiyatini ochib berishdan iborat.

Maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalarni hal qilish kerak:

- kalendarning paydo bo'lish tarixini o'rganish;
- ekologik sanalar to'g'risida ma'lumotlar to'plash;
- taqvimning inson hayotidagi ahamiyati hamda ekologik taqvim modelini yaratish.
- to'plangan materialni tahlil qilish va ekologik taqvim tuzish.
- ekologik taqvimning xilma-xilligini va ulardan hayotda foydalanishni o'rganishdan iborat.

Tadqiqot ob'ekti: ekologiya sohasi, ekologik ta'lim tarbiya.

Tadqiqot predmeti: ekologik sanalar (ekologik taqvim).

Tadqiqotni o'rganish usullari:

- Ma'lumotlarni to'plash va o'rganish.
- So'rov (anketa).
- Tabiatda kuzatish (monitoring).
- Mustaqil ijodiy faoliyat.

Asosiy qism. Taqvim yoki kalendar (lotincha: *calendarium* — “qarz daftari”) — yil, oy, hafta va kunlar hisoblashni yuritish tizimi. Quyosh, oy, sayyoralarning ko'rinma harakati, kun bilan tunning almashinuvi, Oy fazalari va yil fasllarining davriy ravishda takrorlanib turishiga asoslanadi. Taqvimning paydo bo'lishi odamning xo'jalik faoliyatini yuritish ehtiyoji bilan bog'liq. Odamlar Quyoshning chiqib botishini kuzatib — kun, Oy o'rog'ining avval kattalashib, so'ng kichrayishiga qarab — oy, yil fasllarining davomida Quyoshning ufqdan qanchalik ko'tarilishini kuzatib yil tushunchalariga kelishgan. Asta-sekin vaqtni yana ham aniqroq hisoblash ehtiyoji bilan soat, daqiqa birliklari, mifologik an'analar asosida hafta tushunchasi kiritilgan. Vaqt hisobini to'g'ri yuritish uchun dastlabki rasadxonalar qurilgan, quyosh soati o'ylab topilgan.

Taqvim hisobining asosiy birligi — yil. Yil esa oylarga, oylar esa kunlarga bo'lingan. Bu 3 tushuncha 3 xil astronomik hodisa — mos tartibda Yerning Quyosh atrofida aylanishi, Oyning Yer atrofida aylanishi va Yerning o'z o'qi atrofida aylanishi bilan bog'liq. Bu 3 hodisaning davomiyligi ancha murakkabligi yilni oylarga, oyni kunlarga bo'lishni murakkablashtiradi. Bu masala turli xalqlarda turli usulda hal etilgan va shu tarzda quyosh taqvimi (shamsiy taqvim), oy taqvimi (qamariy taqvim) hamda oy-quyosh taqvimi (shamsiy-qamariy taqvim) ishlab chiqilgan.

Quyosh taqvimining asosiy birligi — tropik yil. Uning uzunligi ketmaket ikki bahorgi tengkunlik oralig'idan iborat bo'lib, 365, 2422 kun, ya'ni 365 kun 5 soat 48 min. 46 soniyaga teng. Dastlabki shamsiy taqvimdan foydalangan qadimgi misrliklar bir yilni 365 kun deb olishgan. Bir yil 30 kunlik 12 oyga bo'lingan va yil oxirida qo'shimcha 5 kun qo'shilgan. Qadimgi Rimda ham bir yilni 365 kun deb olingan, lekin yilning oylarga bo'linishi yana ham murakkabroq bo'lgan. Bundan tashqari qadimgi Misr va Rim taqvimlarida yil uzunligi tropik yildan taxminan 6 soatiga qisqa bo'lgani uchun bahorgi teng kunlik har 4 yilda 1 kunga surilgan va bu ham chalkashliklarga sabab bo'lgan. Ularni bartaraf etish uchun Rim konsuli Yuliy Sezar mil.av. 46-yilda yunon astronomi Sozigen taklifiga muvofiq taqvim islohotini o'tkazadi: har 4 yildan biri 366 kunlik (kabisa) deb qabul qilinadi. Bu taqvim Yulian taqvimi deb yuritiladi. Yulian taqvimida bir yil 12 oyga bo'linib toq oylar 31 kun, juft oylar 30 kun, faqat fevral oyi 28 kun (kabisa yili 29 kun). Dunyoning ko'p mamlakatlarida hozirgacha oylarning Yuliy taqvimdagi nomlari qo'llanadi [1].

Ekologik sana - bu barcha muhim ekologik muhim sanalar va bayramlarni o'z ichiga olgan taqvim bo'lib, bugungi kunda ham alohida mintaqalar hududlarida, ham butun dunyoda mavjud bo'lgan ekologik muammolarga odamlar e'tiborini jalb qilish usullaridan biridir.

Ko'pchilik ekologik bayramlar borligini bilishadi, lekin ular 2-3 tasini bilishadi xolos. Ayni paytda ekologik sanalar taqvimiga ularning 50 dan ortig'i kiritilgan. Bu shunday bayramlarga hamma ham alohida ahamiyat bermasligi bilan izohlanadi, boshqa mamlakatlarda esa buning aksi. Bayramlarda odamlarga atrof-muhit qanchalik muhimligini eslatish uchun turli tadbirlar o'tkaziladi.

Ekologik tizimdagi sezilmaydigan o'zgarishlar ham ba'zan global salbiy natijalarga olib keladi. Endi

buni e'tiborsiz qoldirib bo'lmaydi. Shuning uchun ekologik sanalar muayyan ekologik muammolarga e'tibor berish uchun qabul qilingan. Bunda ekologik taqvimga muvofiq tadbirlar o'tkazilib, ommaviy axborot vositalarida atroflicha yoritilib boriladi.

Ekologik sanalar keng jamoatchilik, yoshlar va ko'ngillilarning sa'y va faol harakati tufayli yuzaga kelib, tabiat-jamiyat-inson munosabatlarida atrof-muhit muhofazasiga munosib hissa qoshish va barchani bunga jalb qilishdan iborat.

Quyida ekologik sanalar ro'yxatini shakllantiramiz.

Ekologik sanalar :

- 11 yanvar – Qo'riqxonalar va milliy bog'lar kuni
- 2 fevral – Jahon suvli-botqoqli yerlar kuni
- 3 mart – Butunjahon yovvoyi tabiat kuni
- 14 mart – To'g'onlarga qarshi xalqaro harakat kuni
- 21 mart – O'rmonlar xalqaro kuni
- 22 mart – Xalqaro suv kuni
- 23 mart – Jahon meteorologiya kuni
- 30 mart – Chiqindisiz dunyo uchun xalqaro kuni
- 1 aprel – Qushlar kuni
- 7 aprel – Jahon salomatlik kuni
- 15 aprel – Ekologiyaga oid bilimlar kuni
- 22 aprel – Yer xalqaro kuni
- 27–29 aprel - «SOS sayg'oq» - Sayg'oqlarni muhofaza qilish kunlari
- 5 may – Sayg'oqlar xalqaro kuni.
- 12 may – Ekologik ta'lim kuni
- 13 may – Butunjahon ko'chmanchi qushlar kuni
- 15 may – Iqlim xalqaro kuni
- 20 may – Butun jahon asalarilar kuni
- 22 may – Biologik xilma-xillik (Yer florasi va faunasi)ni asrash xalqaro kuni
- 5 iyun – Jahon atrof muhitni muhofaza qilish kuni
- 17 iyun – Jahon sahrolashuv va qurg'oqchilikka qarshi kurash kuni
- 27 iyun – Jahon baliqchilik kuni
- 11 iyul – Xalqaro Aholishunoslik kuni
- 2 avgust – Bug'u kuni
- 16 avgust – Xalqaro uysiz hayvonlar kun
- 16 sentabr – Ozon qatlamini muhofaza qilish xalqaro kuni
- Sentabr oyining uchinchi shanbasi Butunjahon tozalik kuni (World Cleanup Day)
- 22 sentabr – Avtomobillarsiz kun
- 3–4 oktabr – Jahon qushlarni kuzatish kunlari
- 4 oktabr – Jahon hayvonlarni muhofaza qilish kuni
- 10 noyabr – Ko'chib yuruvchi hayvonlar kuni.
- 15 noyabr – Ikkilamchi qayta ishlash kuni
- 8 dekabr – Jahon iqlimni muhofaza qilish kuni

Ushbu sanalar "Ekologiya, atrof-muhitni muhofaza qilish va iqlim o'zgarishi vazirligi faoliyatini samarali tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida" gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 31.05.2023 yildagi PQ-171-sonli qarorining 9-ilovasi (Ekologiya, atrof-muhitni muhofaza qilish va iqlim o'zgarishi masalalariga bag'ishlangan muhim sanalar bo'yicha o'tkazilgan tadbirlarning Kalendar rejasi)ga muvofiq tayyorlandi.

Ekologik sanalarga bag'ishlangan tadbirlar rejasida ekologik sana mavzusiga oid ma'ruzalar, amaliy harakatlar, ekologik aksiyalar, ekoforum va ekofestival, ekomorofon va tanlovlar o'tkazilib, aholining barcha qatlamlarini qamrab olishi, shu bilan birgalikda insonlarni ekologik muammolar va ularning yechimiga e'tibor qaratiladi.

Ekologik sanalar jamoatchilik e'tiborini ekologik muammolar va atrof-muhit muhofazasiga qaratilishi bilan birga ushbu jarayon ishtirokchilarini tabiat haqidagi bilimlarini oshirish hamda rag'batlantirishdan iborat.

Misol tariqasida ko'pchilik biladigan ekologik sanalarga quyidagilarni aytish mumkin:

- 11 yanvar - Qo'riqxonalar va milliy bog'lar kuni;
- 22 mart – Xalqaro suv kuni;
- 22 aprel – Xalqaro Yer kuni.

O'quvchilar ekologik sanalar orqali sayyoramiz tabiatini himoya qilishga bag'ishlangan bayramlar haqida bilishadi. Ulardan ayrimlari haqida to'xtalib o'tamiz. Masalan:

Qo'riqxonalar va milliy bog'lar kuni (11 yanvar). Ayni paytda mamlakatimizda bir 6 ta davlat qo'riqxonasi, 1 ta majmua (landshaft) buyurtma qo'riqxonasi, 5 ta davlat milliy tabiat bog'i, 11 ta davlat tabiat yodgorliklari, 12 ta davlat buyurtma qo'riqxonalari, 1 ta davlat tabiiy pitomnigi (Buxoro ixtisoslashtirilgan "Jayron" pitomnigi (Buxoro viloyati, Davlat Ekologiya qo'mitasi tasarrufida), 2 ta biosfera rezervati, 1 ta milliy bog' faoliyat yuritmoqda. Ularning flora va faunasi qattiq muhofaza qilinadi. Ushbu chora tufayli kichik turlar asta-sekin tiklanmoqda va muhofaza qilinmoqda.

Yoki Xalqaro Yer kuni (yigirmanchi mart). Har yili 22 aprelda nafaqat ulkan, balki chinakam xalqaro bayram - Xalqaro Yer kuni - bizning umumiy uyimiz bo'lgan kun nishonlanadi.

Bayram 2009 yilda BMT Bosh Assambleyasining 63-sessiyasida (A / RES / 63/278 sonli rezolyutsiya, BMTning 50 dan ortiq davlat a'zolari tomonidan homiylik qilingan) 22 aprel kuni tayinlangan va 2010 yil boshidan nishonlanish boshlangan.

Shuningdek, har yili 22 martda Umumjahon suv resurslari kuni butun dunyoda nishonlanadi. Uni o'tkazish g'oyasi ilk bor 1992 yilda Rio-de-Janeyroda bo'lib o'tgan BMTning atrof-muhit va rivojlanish bo'yicha konferentsiyasida (UNCED) e'lon qilindi [2].

Bu sanalar orqali butun jamoatchilik e'tiborini qaratish hamda turli tadbirlar orqali atrof tabiiy muhit muvozanatini saqlash imkoniyatini yaratishdir. Biz bu borada ekologik taqvimni alohida modeli ishlab chiqildi. Ekologik taqvim modeli orqali ekologik muammolarning yoritilishi, e'tiborga loyiq jihatlari hamda zarur ma'lumotlarga ega bo'lish mumkin.

DUSHANBA			SESHANBA		CHORSHANBA		PAYSHANBA		JUMA		SHANBA		YAKSHANBA	
1			2	2	3	3	4		5	5	6		7	
8			9		10		11	11	12		13		14	
15	15	15	16	16	17		18		19		20	20	21	
22	22	22	22	23		24		25		26		27		28
29			30		31									

1-rasm. Ekologik taqvim modeli

Ekologik taqvim model tahliliga to'xtaladigan bo'lsak, uni turli alohida xususiyat va jihatlarga ajratdik. Dastlab ekologik muhitlarga bag'ishlangan sanalarni sanab o'tsak. Suv va suv resurlaridan oqilona foydalanish va muhofaza qilishga bag'ishlangan sanalar och ko'k rangda tasvirlanib, ularga "2 fevral – Jahon suvli-botqoqli yerlar kuni", "14 mart – To'g'onlarga qarshi xalqaro harakat kuni", "22 mart – Xalqaro suv kuni"ni o'z ichiga olsa, Atmosfera havosi va uni muhofaza qilishga qaratilgan sanalar to'q ko'k rangda tasvirlangan bo'lib, ularga "16 sentabr – Ozon qatlamini muhofaza qilish xalqaro kuni", "22 sentabr – Avtomobillarsiz kun"larni qamrab oladi. Keying muhim sanalar Yer resurslari hamda tuproq muhitini muhofaza qilishga qaratilgan bo'lib, ularga "22 aprel – Yer xalqaro kuni", "17 iyun – Jahon sahrolashuv va qurg'oqchilikka qarshi kurash kuni"ni o'z ichiga olib ekologik taqvimda to'q jigarrangda tasvirlangan.

Shuningdek, ekologik taqvim modelida ekologik omillar asosan biologik omillar manbai bo'lgan o'simliklar olami hamda hayvonot dunyosini muhofaza qilishga qaratilgan sanalarning ko'pligi quvonarli

holat. Ekologik taqvim modelida O'simliklar olamini muhofaza qilishga qaratilgan sanalar yashil rangda berilgan bo'lsa, hayvonot dunyosini muhofaza qilishga qaratilgan sanalar qizil rangda tasvirlangan. Umumiy holatda bioxilma-xillikni muhofaza qilishga qaratilgan sanalar ekologik taqvim modelida to'q yashil rangda tasvirlangan.

Bundan tashqari ekologik taqvim modelida Iqlim omillari hamda iqlim o'zgarishlariga qarshi kurashishga bag'ishlangan sanalar (23 mart – Jahon meteorologiya kuni, 15 may – Iqlim xalqaro kuni, 8 dekabr – Jahon iqlimni muhofaza qilish kuni) kulrangda, Ekologik ta'lim-tarbiyaga bag'ishlangan sanalar (15 aprel – Ekologiyaga oid bilimlar kuni, 12 may – Ekologik ta'lim kuni) oq rangda, Inson salomatligi va ekologiyasi bilan bog'liq sanalar (7 aprel – Jahon salomatlik kuni, 11 iyul – Xalqaro Aholishunoslik kuni) pushti rangda, hamda bugunning asosiy ekologik muammolaridan biri hisoblangan sana Chiqindilarga qarshi kurash sanalari (30 mart – Chiqindisiz dunyo uchun xalqaro kuni, Sentabr oyining uchinchi shanbasi Butunjahon tozalik kuni (World Cleanup Day), 15 noyabr – Ikkilamchi qayta ishlash kuni) to'q qizil rangda tasvirlangan.

Ekologik taqvimda eng ko'p sanalar asosan hayvonot dunyosini muhofaza qilishga qaratilgan sanalar (12 ta) bo'lib, eng kam sana o'simliklar olamini muhofaza qilishga qaratilgan (bitta) sanalardir.

Xulosa. Ekologik ta'lim asosida inson, jamiyat a'zolarini tabiat va uning boyliklarini saqlash, tejamkorlik bilan foydalanishda to'g'ri va oqilona yo'l tutishi, amaliy ishlarni muhit muammolarini echishga bag'ishlashi, shaxsning ekologik ta'limoti, tarbiyasi va madaniyatiga bog'liqdir.

Ko'rsatilgan tadbirlarning yillik taqvimi va unutilmas sanalar o'quvchilarni atrof-muhit to'g'risida xabardor qilish, mintaqaviy, milliy va xalqaro darajadagi tadbirlar, asosiy tashkiliy shakl va usullar bilan tanishish, shuningdek hududiy ishtirokchilar faoliyatini muvofiqlashtirish. Ekologik taqvim bilan tanishish orqali talabalarning ekologik tadbirlarni o'tkazishda tabiatni muhofaza qilishda yetarlicha imkoniyat va sharoitlarni yaratish hamda qo'shimcha ma'lumotlar bilan ta'minlaydi.

Bundan tashqari ekologik sanada xali yechimini kutayotgan yoki ekologik muammolarning ayrimlarini mamlakat miqyosidagi sanalar qatoriga kiritishni taqazo qiliadigan sanalar ham borligini qayd qilish mumkin. Bular: “Kimyoviy moddalar ishlatilishiga qarshi kurashish kuni”, “Xalqaro oziq-ovqat xavfsizligi kuni”, “Landshaftlar himoyasi kuni (tog'lar, daryolar)”ga bag'ishlangan sanalarni kiritish bu boradagi ekologik muammolar yechimi bo'lishi shubhasiz.

Umuman ekologik ta'lim tarbiyada ekologik sanalar o'quvchilar bo'sh vaqtlarini mazmunli o'tkazish, ekologik sanalarga bag'ishlangan tadbirlarda o'quvchilar faolligini oshirish hamda ularni atrof-muhit borasidagi tushunchalarni shakllantirish va tabiatga nisbatan mehr oqibatli qilib tarbiyalashda muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Ekologik tarbiya yoki atrof-muhitga nisbatan munosabat. (O'qituvchi-murabbiylar uchun uslubiy tavsiyalar) “Adabiyot uchqunlari” nashriyoti, Toshkent-2016.

2. Jabborov A. «Ekologiyada to'garak ishlari». Xalq ta'limi jurnali. 1994.

3. Ziyomuxamedov B. «Ekologiya va ma'naviyat». T., 1997.

4. X.S.Mirzaaxmedov va boshqalar. Tabiat va atrof-muhitni muhofaza qilishda ekologik kartalarning ahamiyati. “Farg'ona vodiysida atrof-muhitni muhofaza qilishning ekologik xususiyatlari va ularni optimallashtirish» Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari. Namangan-2021.

5. Ortiqova D.B. Ekologik madaniyat, ta'lim-tarbiya berishning nazariy-uslubiy asoslari. theoretical and methodological fundamentals of ecological culture. Education. jurnal “Ekonomika i sotsium” 2022.

6. Jumanova F., Nurmatova N. Uzluksiz ekologik tarbiyaning zamonaviy muammolari. □□ Yosh avlodning ekologik madaniyatini tarbiyalash muammolari: Respublika ilmiy-amaliy konferensiya materiallari. –Toshkent: O'zPFITI, 2004. – B. 59-60.

7. Jumanova F. Ta'lim jarayonida tabiiy va ekologik fanlar uyg'unligini ta'minlash □□ Uzluksiz ta'lim. –Toshkent, 2005, - №4. –B. 80-84.

8. “O'zbekiston Respublikasida ekologik ta'limni rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida”gi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 27.05.2019 yildagi 434-sonli qarori.

<https://eco.gov.uz/uz/site/news?id>